

004. Öğretmen Adaylarına Yönelik Yaratıcı Okuma Becerisi Ölçeği'nin (YOBÖ) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması¹

Zeynep Ezgi UYSAL²

Mustafa Volkan COŞKUN³

APA: Uysal, Z. E. & Coşkun, M. V. (2023). Öğretmen Adaylarına Yönelik Yaratıcı Okuma Becerisi Ölçeği'nin (YOBÖ) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 45-64. DOI: 10.29000/rumelide.1252772.

Öz

Yaratıcı okuma yöntemi süreçsel değerlendirmeye dayanan, yaratıcılık ve satır arası okuma kabiliyetini temel alan; okumaya dayalı herhangi bir materyalde farklı ya da yeni olanı aramayı, metnin işlevsel ve eleştirel olarak da okunmasını kapsayan bir yöntemdir. Okullarda yaratıcı okuma yöntemi kullanımının yaygınlaşması için, öğretmen adaylarının bu yöntemle tanıştırılması ve bu yöntemi temel alan uygulamalar yapması büyük önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının yaratıcı okuma becerilerini ölçebilecek nitelikte bir ölçme aracı geliştirmektir. Araştırmanın Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (MSKÜ) Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 352 öğretmen adayı; Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) çalışma grubunu aynı yarıyılında MSKÜ ve Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ) eğitim fakültelerinde öğrenim görmekte olan 446 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Süreçte ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmesi amacıyla önce (AFA) yapılmış, akabinde geçerli bir yapı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla da DFA gerçekleştirilmiştir. AFA sonucunda *Metni Yeniden Yapılandırma*, *Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma*, *Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma*, *Metnin Oluşturuluş Amaçlarını Tespit Etme*, *Metni Yorumlama* ve *Metinle İlgili Tahmin Yürütme* olarak adlandırılan 6 faktörlük ve 33 maddelik bir yapıya ulaşılmıştır. Ölçeğin AFA ile belirlenen altı faktörlü yapısı DFA ile doğrulanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayılarından ve madde-toplam korelasyonundan yararlanılmıştır. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının sonucunda YOBÖ'nün öğretmen adaylarının yaratıcı okuma becerilerini ölçebilecek nitelikte bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Öğretmen adayları, yaratıcı okuma becerisi, ölçek geliştirme, geçerlik, güvenilirlik

Developing the Creative Reading Skills Scale for Teacher Candidates (YOBÖ): validity and reliability study

Abstract

¹ İlgili çalışma, Prof. Dr. Mustafa Volkan COŞKUN danışmanlığında yürütülmekte olan "Bibliyoterapik Metin Temelli Yaratıcı Okuma Çalışmalarının Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yaratıcı Okuma Becerilerine ve Okumaya Yönelik Tutumlarına Etkisi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

ETİK: Bu makale için Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmaları Etik Kurulunca 17.02.2021 tarihli, 210063 protokol numaralı, 63 sayılı kararla ve oybirliğiyle etik uygunluk raporu verilmiştir.

² Arş. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Muğla, Türkiye), ezgierdemir@mu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7851-5683 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 28.12.2022-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1252772]

³ Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Muğla, Türkiye), vcoskun@mu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5380-4895

Creative reading is based on process evaluation, creativity and interline reading ability; It is a method that includes searching for the different or new in any reading-based material and reading the text functionally and critically. It is of great importance for the creative reading method to become widespread in schools and to make applications based on this method. The aim of this research is to develop a measurement tool that can measure the creative reading skills of teacher candidates. The Exploratory Factor Analysis (EFA) working group of the research consisted of 352 teacher candidates studying at Muğla University Faculty of Education (MSKU); The Confirmatory Factor Analysis (CFA) study group consists of 446 teacher candidates studying at MSKU Faculty of Education and at Yıldız Technical University Faculty of Education. In this process, EFA was used to determine the construct validity of the scale, followed by CFA to determine whether it was a valid construct. As a result of EFA, a structure consisting of six factors and 33 items was reached: Rebuilding the Text, Focusing on the Values in the Text, Establishing Relationships with the Characters in the Text, Determining the Purposes of Creating the Text, Interpreting the Text, Predicting the Text. The six-factor structure of the scale was confirmed by CFA. Cronbach Alpha internal consistency coefficients and item-total correlation were used to determine the reliability of the scale. As a result of the validity and reliability studies, it was determined that YOBÖ is a scale tool that can measure the creative reading skills of teacher candidates.

Keywords: Teacher candidates, creative reading skills, scale development, validity, reliability

1. Giriş

Anlama becerilerinin içerisinde yer alan ve anlam kurmanın en önemli unsurlarından biri olan okuma, Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğünde (<http://terim.tuba.gov.tr/2022>) “sözcükleri tanımak, anlamak ya da anımsamak gibi başarılı okumanın gereği olan konularda yeterlik, ustalık” olarak tanımlanmaktadır. Özdemir ise okumayı (2018) yazılı-basılı iletişim unsurlarını duyu organlarıyla tanıma, algılama, kavrama, anlamlandırma, yorumlama ve bir yargıya erişme şeklinde tanımlamıştır. Özdemir’in bu tanımı okuma yoluyla eleştirel düşünme becerisi edinmeyi işaret etmektedir. Oysaki son yıllarda okuma tanımları eleştirel düşünme becerisinin de sınırlarını aşmış; artık psikologlar, eğitimciler, çeşitli alan araştırmacıları ve yapay zekâ çalışanlar tarafından üzerinde durulan bilişsel bir çalışma alanı hâline gelmiştir (Moorman ve Ram, 1994). Son yıllarda yapılan araştırmalar incelendiğinde (Akyol, 2006; Coşkun ve Çetin, 2016; Çetinkaya, Öksüz ve Öztürk, 2018; Çifci, 2006; Ergül, Sarıca ve Akoğlu, 2016; Sever, 2010; Yıldız Bıçakçı, Er ve Aral, 2018) okumanın süreç boyunca aktif olma, etkileşim gerektirme, kişisel deneyimlere ve çıkarımlara dayanma, anlamda yüzey yapıdan derin yapıya inme, yaratıcılık ve üreticilik gerektirme yönlerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Başka bir deyişle günümüz bilgi dünyası okuma tanımını “yazarın vermek istediği mesajı algılamak”tan ileri taşımış, böylece anlam kurma, sonuç çıkarma, kişiye özgü tepkiler verme ve eleştirel değerlendirmeler yapabilmeyi (Adams, 1968) amaçlayan okuma tanımları ön plana çıkmaya başlamıştır. Okumaya yönelik tanımlardaki bu değişim ve gelişim, ülkelerin eğitim sistemlerine de yansımış, öğretim programlarında yer alan kazanımlar artık yalnızca bilgiye sahip olan bireylerin değil aynı zamanda bu bilgileri kullanabilen, yaratıcı düşünebilen, üretebilen bireylerin de yetişmesini işaret eder hâle gelmiştir. Okuma eyleminin basılı ve yazılı sözcükleri duyu organları yoluyla algılamaktan (Temizkan, 2009) daha öteye taşınması, bireylerin okuduğunu anlama becerisi ve alışkanlığı edinmelerinin önemi de artırmıştır (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1998).

Çeşitli araştırma sonuçları göz önünde bulundurulduğunda (Aras, 2017; Çetin ve Karaata, 2010; Gemicioğlu ve Akkoç, 2019; Odabaş, Odabaş ve Polat, 2019; Ortaş, 2014; Sağlamtuñ, 1990), Türkiye’de

okumaya ayrılan zamanın neredeyse yok denecek kadar az olduğu söylenebilir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri de söz konusu durumu doğrular niteliktedir. İpek Eğilmez ve Özşavlı (2018) araştırmalarında TÜİK verilerine göre Türk toplumunun okumaya günde yalnızca bir dakika ayırdığını, okumaya en fazla zaman ayıran ülkelerin başını %21'lik oran ile Fransa ve İngiltere gibi ülkelerin geldiğini, Türkiye'de ise bu oranın %0,1; yani binde bir olduğunu belirtmişlerdir. Tüm bu verilerin de gösterdiği üzere, Türkiye'de bireylere okuma sevgisi, alışkanlığı ve kazandırmada geleneksel öğretim yöntemleri yetersiz kalmakta, modern okuma yöntemlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bireyin okuduğunu tam olarak anlayabilmesi, doğru mesajlara erişebilmesi; analiz, sentez, sorgulama, çözüm üretme, farkındalık oluşturma, harekete geçme gibi yeterlilikleri kazanmasına bağlıdır. Bunun için bireyin üst düzey okuma becerisi edinmiş olması ve okumaya ilişkin tutumunun da olumluluk arz etmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda bireyi anlamın derinliklerine inebilmesi için farklı okuma yöntemleriyle karşılaştırmak son derece önemlidir. Bu yöntemlerden biri "yaratıcı okuma"dır (Uzun, 2009). Bu yöntem yaratıcılık ve satır arası okuma kabiliyetini temel alan, okumaya dayalı herhangi bir materyalde farklı ya da yeni olanı aramayı, metnin işlevsel ve eleştirel olarak da okunmasını kapsayan bir yöntemdir. Başka bir deyişle yaratıcı okuma, okuyucunun metinde açıkça belirtilmeyen yeni ve orijinal fikirler üretebileceği bir okumadır (Adams, 1968). Bu yöntemin uygulandığı okuma etkinliklerinde okuyucu süreç boyunca aktif bir katılımcıdır ve yazarın yazdıklarına düşünsel ve duygusal ekler yapar. Okuyucu kendi deneyimlerinden yola çıkarak gerçeklerin ve görünenin ötesine geçer, satır arası anlamları öğrenir, metinlerden yola çıkarak özgün anlam, duygu ve fikirlere erişir. Bu yöntemin uygulanma sürecinde okuyucuda merak duygusu uyandıracak nitelikteki materyallere (bağlama uygun kısa filmler, olay akışının birkaç kelimeyle anlatıldığı ya da kelimelerin hiç kullanılmadığı sessiz/yarı sesli kitaplar, tahminde bulunmayı gerektiren ilginç görseller vb.) sıklıkla yer verilir.

Yaratıcı okuma, yurtdışında yoğun olarak 1990'lardan bu yana (Baker ve Brown, 1984; John, 2004; Moorman ve Ram, 1994; 1996; Nardelli, 2013; Small ve Arnone, 2011 aktaran Aytan, 2015) çalışılan, Türkiye'de ise henüz kullanılmaya başlanmış üst düzey okuma yöntemlerinden biridir. Bu yöntem Postman, Bruner ve McGinnies'e göre (1948) kişisel algı ve deneyimleri de işin içine katarak okuyucunun yeni, farklı ve yaratıcı bir sonuca ulaşmasını sağlamak için kullanılır. Bu okuma biçimi çoğu zaman, soru sorma, eleştirme, kalıp yargıları kırma, okunanları kabul etmeden önce inceleme ve üretmeye açık olma alışkanlıklarını içerir.

Çotuksöken (2007), yaratıcı-yaşatıcı okumayı "öğrencinin anlatılanlarla özgün ilişkiler kurması, olayların içine girebilmesi, olaylara katılan kahramanlarla özdeşim kurabilmesi ve yaratıcılık becerisini de harekete geçirmesi" olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre öğrencinin süreç boyunca etkin oluşu söz konudur; öğrenci düşünür, sorgular, hayal kurar, yazar, çizer, yeniden yapılandırır, bir ürün ortaya koyar. Yaratıcı okuma yöntemi bu yönüyle 2019 Türkçe Öğretim Programında yer alan ve aşağıda sunulan ibarelere de uygunluk arz etmektedir. Programda yeni öğretim programının temalar ve konu önerileri bölümünde yaratıcı okuma çalışmalarına da yer verildiği görülmektedir:

"Öğrencilerin öğrenme öğretme sürecine aktif katılımı sağlanmalı ve öğrenciler kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almaları konusunda teşvik edilmelidir. Öğrencilerin öğrendiklerini içinde yaşadıkları sosyokültürel ve çevresel durumlarla ilişkilendirmelerine imkân sağlayan, aktif olarak katılabileceği etkinlik ve çalışmalara yer verilmelidir. Bu tarz etkinlik ve çalışmalar, öğrenmeyi daha anlamlı ve kalıcı kılmakla birlikte öğrencilerin öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağlayacaktır." (MEB [Millî Eğitim Bakanlığı], 2019 s.8).

Türkiye'deki mevcut eğitim sistemi, yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bireylerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ)"nde belirlenmiştir. TYÇ'de sekiz anahtar yetkinlikten bahsedilmektedir (Mesleki Yeterlilik Kurumu [MYK], 2018). Bunlardan ilki anadilde iletişimdir. Anadilde iletişim; kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (*dinleme, konuşma, okuma ve yazma*); her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve *yaratıcı* bir şekilde dilsel etkileşimde bulunma anlamına gelmektedir. Yaratıcı okuma yönteminin öğrenciye kazandırmak istedikleri de kendini anadilde sözlü ve yazılı olarak doğru ifade edebilen; bağımsız, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, uyarlayabilen, üretebilen, her yönüyle gelişmiş bireyler yetiştirmektir. Söz konusu amaçların öğretmenler ve öğretmen adaylarına verilen yenilikçi ve etkili eğitimler aracılığıyla gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Araştırmanın çalışma grubu bu sebeple öğretmen adayları olarak belirlenmiştir.

Araştırmada, öğretmen adaylarının yaratıcı okuma becerilerini ölçmek için kullanılacak bir ölçme aracı geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilgili Türkçe alanyazın taranmış, yaratıcı okumayla ilgili az sayıda çalışma olduğu tespit edilmiştir (Ak, 2007; Aktaş, 2021; Aytan, 2015; Aytan, 2014a; Aytan, 2014b; Aytan, 2014c; Çotuksöken, 2007; Hızır, 2014; Kalyoncu, Dağlı, 2007; Kasap, 2019; Türkel, Ünlücömert; 2013; Uzun, 2009; Yurdakal, 2018). Bu çalışmaların yalnızca iki tanesi ölçme aracı geliştirmeye yöneliktir. Kasap ve Susar-Kırmızı tarafından geliştirilen ölçek ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin yaratıcı okuma süreçlerini değerlendirmeye; Yurdakal ve Susar-Kırmızı tarafından geliştirilen ölçek ise ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin yaratıcı okuma algılarını ölçmeye yöneliktir. Yaratıcı okuma sürecinin objektif bir biçimde değerlendirilebilmesi, öğrencilerin gelişim düzeyinin belirlenebilmesi için farklı yaş grupları ve düzeylere uygun ölçeklerin geliştirilmesi oldukça önemlidir. Öğretmen adaylarının yaratıcı okuma becerilerini ölçmeye yönelik alanyazında herhangi bir ölçme aracı geliştirme çalışması tespit edilmemiştir. Modern okuma yöntemlerinin uygulanabilirliğinin artırılması ve yöntemlerin yaygınlaştırılabilmesi için öğretmen adaylarına yönelik uygulamalar ile bu çalışmaların etkililiğini ölçmeye yönelik ölçek geliştirme çalışmalarının artırılması gerekmektedir. Bu bağlamda ilgili araştırma öğretmen adaylarının yaratıcı okuma becerileri odağında ele alınmıştır. Çalışmanın bu yönüyle özgün olduğu düşünülmektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın modeli

Araştırma, Öğretmen Adaylarına Yönelik Yaratıcı Okuma Becerisi Ölçeği'nin (YOBÖ) geçerliğini ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla yapılan bir ölçek geliştirme çalışmasıdır.

2.2. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmanın AFA çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 353 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu sayı, madde sayısının beş katından fazla olduğu için AFA uygulamasına uygun bulunmuştur (Tezbaşaran, 1997). AFA çalışma grubuna ilişkin değişkenler Tablo 1'de yer almaktadır:

Tablo 1. Çalışma Grubuna Yönelik Betimsel Veriler (AFA)

	Frekans	%
Cinsiyet		
Kadın	247	69,97
Erkek	106	30,03
Öğrenim Görülen Bölüm		
İlköğretim Matematik Öğretmenliği Lisans Programı	54	15,29
İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı	72	20,40
Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programı	12	3,39
Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı	92	26,07
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı	66	18,69
Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı	57	16,15
Sınıf Düzeyi		
Birinci sınıf düzeyi	122	34,56
İkinci sınıf düzeyi	67	18,98
Üçüncü sınıf düzeyi	100	28,32
Dördüncü sınıf düzeyi	64	18,14
Toplam	353	100

Tablo 1 incelendiğinde çalışmaya dâhil olan öğretmen adaylarının %69,97'sinin (N=247) kadın, %30,03'ünün (N=106) erkek olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %15,29'u (N=54) ilköğretim matematik öğretmenliği, %20,40'ı (N=72) İngilizce öğretmenliği, %3,39'u (N=12) özel eğitim öğretmenliği, %26,07'si (N=92) sınıf öğretmenliği, %18,69'u (N=66) sosyal bilgiler öğretmenliği, %15,16'sı (N=57) Türkçe öğretmenliği lisans programlarında öğrenim görmektedir. Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının %34,56'sının (N=122) birinci, %18,98'inin (N=67) ikinci, %28,32'sinin (N=100) üçüncü, %18,14'ünün (N=64) dördüncü sınıf düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın DFA için ikinci uygulaması 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi eğitim fakültelerinde öğrenim görmekte olan ve daha önceden ilgili ölçek çalışmasına katılmayan 446 (Tezbaşaran, 2008) öğretmen adayı ile yapılmıştır. DFA çalışma grubuna ilişkin değişkenler Tablo 2'de yer almaktadır:

Tablo 2. Çalışma Grubuna Yönelik Betimsel Veriler (DFA)

	Frekans	%
Cinsiyet		
Kadın	295	66,14
Erkek	151	33,86
Öğrenim Görülen Bölüm		
Almanca Öğretmenliği Lisans Programı	19	4,26
İlköğretim Matematik Öğretmenliği Lisans Programı	56	12,55
İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı	85	19,05
Müzik Öğretmenliği Lisans Programı	21	4,70
Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı	29	6,50
Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı	114	25,56
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı	35	7,84
Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı	87	19,50
Sınıf Düzeyi		
Birinci sınıf düzeyi	135	30,26
İkinci sınıf düzeyi	108	24,22
Üçüncü sınıf düzeyi	126	28,25
Dördüncü sınıf düzeyi	77	17,27
Toplam	446	100

Tablo 2 incelendiğinde çalışmaya dâhil olan öğretmen adaylarının %66,14'ünün (N=295) kadın, %33,86'sının (N=151) erkek olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %4,26'sı Almanca öğretmenliği (N=19), %12,55'i (N=56) ilköğretim matematik öğretmenliği, %19,05'i (N=85) İngilizce öğretmenliği, %4,70'i (N=21) müzik öğretmenliği, %6,50'si (N=29) okul öncesi öğretmenliği, %25,56'sı (N=114) sınıf öğretmenliği, %7,84'ü (N=35) sosyal bilgiler öğretmenliği, %19,50'si (N=87) Türkçe öğretmenliği lisans programlarında öğrenim görmektedir. Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının %30,26'sının (N=135) birinci, %24,22'sinin (N=108) ikinci, %28,25'inin (N=126) üçüncü, %17,27'sinin (N=77) dördüncü sınıf düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

2.3. Ölçme aracının geliştirilme süreci

YOBÖ'de yer alacak maddeler oluşturulurken öncelikle ilgili alanyazın taranmış, araştırmanın hedef kitlesine yönelik doğrudan ilişkili bir çalışma tespit edilememiş, hedef kitlesi daha küçük yaş grupları olan benzer çalışmalar (Kasap ve Susar-Kırmızı, 2017; Yurdakal ve Susar-Kırmızı, 2017) incelenmiş,

ardından 78 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak form; kapsam geçerliğinin, dil ve ifade açısından anlaşılabilirliğin değerlendirilmesi amacıyla dört alan uzmanı ve iki eğitim bilimleri uzmanından oluşan altı kişilik bir grubun görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda (birbirine benzeyen maddeleri çıkarma, anlaşılması güç maddeleri düzenleme/çıkarma, birden fazla eylem içeren maddeleri ayırma/çıkarma, beceri ölçmeyen maddeleri çıkarma) ölçekten 11 madde çıkarılmış, bazı maddelerde anlamın netleşmesi için ifadesel düzenlemeye (iki eylemli maddeleri tek eylemli maddeler şeklinde bölme, anlaşılması güç ifadeleri değiştirme, uzun cümleleri daha kısa biçimde anlatma) gidilmiştir. Ardından ölçeğin anlaşılabilirlik ve kolay cevaplanabilirlik gibi özelliklerinin kontrol edilmesi amacıyla ölçek 23 Türkçe öğretmeni adayına uygulanmıştır. Uygulama sonunda öğretmen adaylarıyla görüşme yapılmış; onlara maddelerin ve cevap ölçeğinin anlaşılabilirliği hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Alınan dönütler doğrultusunda ölçekten 7 madde daha çıkarılmıştır. Ölçek, çevrimiçi form hâline getirilmeden önce iki alan ve bir eğitim bilimleri uzmanının görüşüne daha sunulmuş, uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda 59'u olumlu, 1'i olumsuz ifade içeren toplam 60 maddelik taslak ölçeğe son hâli verilmiş; ölçek geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılabilmesi için uygulanmaya hazır duruma getirilmiştir.

Ölçeğin uygulanacağı hedef kitlenin yaş grubu ve her bir maddeye verebilecekleri yanıtın ayırt ediciliği göz önünde bulundurulduğunda beşli derecelendirmenin uygun olduğu görülmüştür. YOBÖ için *hiçbir zaman, çok seyrek olarak, ara sıra, sık sık, her zaman* seçeneklerine yer verilmiştir. YOBÖ puanlanırken olumlu ifadeli maddelere “*her zaman*” seçeneğinden başlayarak 5, 4, 3, 2, 1 şeklinde; olumsuz ifadeli maddelere ise ters yönde işleyecek şekilde 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde sayısal değerler atanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 33, en yüksek puan ise 165'tir.

2.4. Verilerin analiz edilmesi

Ölçekler “Google Dokümanlar” hizmeti aracılığıyla çevrimiçi hâle getirilmiştir. Çevrimiçi form hâline getirilen ölçekler Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) için 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında ilköğretim matematik öğretmenliği (MSKÜ), İngilizce öğretmenliği (MSKÜ), özel eğitim öğretmenliği (MSKÜ), sınıf öğretmenliği (MSKÜ), sosyal bilgiler öğretmenliği (MSKÜ) ve Türkçe Öğretmenliği (MSKÜ ve YTÜ) lisans programlarında öğrenim görmekte olan 353 öğretmen adayına uygulanmıştır.

Üç yüz elli üç öğretmen adayı ile yapılan ilk pilot uygulamadan elde edilen veriler üzerinden SPSS programı aracılığıyla geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. İlk olarak veri seti oluşturulmuş, gerekli kodlamalar yapılmış, veri seti uç veri analizine tabi tutulmuştur. Uç veri analizinde (Z puanı) -3 ile +3 aralığında olmayan bir veri analiz dışı bırakılarak 352 veri üzerinden YOBÖ'nün yapı geçerliği belirlenmeye çalışılmıştır. Ardından dağılımlarının normalliği üzerine çalışılmış, veri dağılımı normalliği çarpıklık ve basıklık katsayıları aracılığıyla kontrol edilmiş ve bu katsayıların +1 ile -1 aralığında olduğu görülmüştür. Ek olarak çarpıklık ve basıklık katsayıları kendi standart hatalarına bölünmüş ve elde edilen değerlerin 1.96'dan küçük olduğu tespit edilmiştir.

YOBÖ'nün yapı geçerliğini belirlemek amacıyla ilk verilerle AFA, ardından da söz konusu yapının geçerli bir yapı olup olmadığını belirlemek üzere ikinci uygulama sonunda DFA yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayılarından ve madde toplam korelasyonundan yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmaya yönelik elde edilen bulgular;

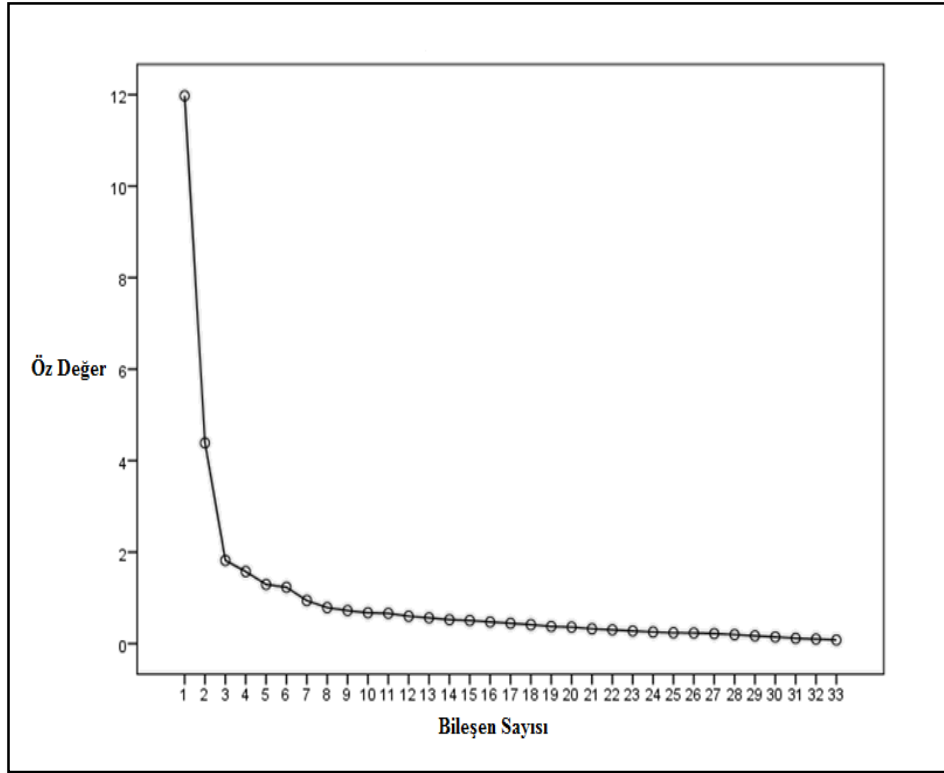
- Açıklayıcı faktör analizine (AFA) yönelik bulgular,
- Doğrulayıcı faktör analizine (DFA) yönelik bulgular ve
- Güvenirliğine yönelik bulgular olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

3.1. Açıklayıcı faktör analizine (AFA) ilişkin bulgular

YOBÖ'den elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını denetlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Küresellik testi değerlerine bakılmıştır. KMO değerinin 1'e yaklaşması ölçekteki her bir değişkenin diğer değişkenler tarafından tahmin edilebileceği anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2016; Kalaycı, 2010). Bartlett Küresellik testi ise verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini ortaya koymaktadır. Hesaplanan χ^2 istatistiğinin anlamlı çıkması, veri setinin faktörleştirmeye uygun olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2016). Araştırmanın KMO değeri .91 ve Bartlett Küresellik Testi sonucu ise ($\chi^2= 8294.68$; $df=528$; $p< .00$) anlamlı bulunmuştur. KMO değeri ve Bartlett Küresellik Testi sonucu elde edilen değerler sonucunda verilerin AFA için uygun olduğu tespit edilmiştir.

YOBÖ'nün faktör yapısını belirlemek amacıyla AFA uygulanmış, verilerin analizinde Principal Component temel bileşen analiz yöntemi ve Varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. AFA'da maddelerin ölçekte kalıp kalmayacağına karar vermede faktör yük değerinin *alt sınırı* .45 olarak belirlenmiştir (Tabachnick ve Fidel, 2001). AFA'nın ilk tur sonuçlarına göre faktör yük değerlerinde .45'ten düşük 15 madde sırasıyla m36 (yük değeri .37), m34 (yük değeri .34), m57 (yük değeri .39), m29 (yük değeri .34), m56 (yük değeri .35), m37 (yük değeri .38), m59 (yük değeri .40), m52 (yük değeri .44), m15 (yük değeri .44), m14 (yük değeri .41), m53 (yük değeri .43), m51 (yük değeri .44), m55 (yük değeri .35), m2 (yük değeri .43) ve m58 (yük değeri .36) olarak belirlenmiş ve bu maddeler ölçekten tek tek çıkarılmıştır.

AFA uygulanırken ölçek maddeleri faktörlere sabitlenmemiş, aşağıda görülen birikinti grafiği kırılma noktaları ve öz değer grafiği de göz önünde bulundurularak ölçeğin altı faktörden oluşmasına karar verilmiştir. Yapılan ilk analiz sonucunda ölçek maddelerinin 12 faktör altında toplandığı bu faktörlerin altısının bir ya da iki maddeden oluştuğu görülmüştür. Bir faktörün oluşabilmesi için en az üç maddeye ihtiyaç duyulmaktadır (MacCallum, Widaman, Zhang ve Hong, 1999 akt. Karaman, Atar ve Çobanoğlu Aktan, 2017). Bu sebeple faktörleşemeyen maddeler (m30, m35, m60, m43, m33, m3) ölçekten sırayla çıkarılmıştır.

Şekil 1. YOBÖ birikinti grafiği

Tüm bu işlemlerin ardından faktörlerin altında yer alan madde ifadeleri incelenmiş;

- Birinci faktörde yer alan ifadeler öğretmen adaylarının metni yorumlamaları, yeniden kurlmaları, yaratmaları ve değiştirmeleri üzerine odaklandığı için faktör “*Metni Yeniden Yapılandırma*”,
- İkinci faktörde yer alan ifadeler öğretmen adaylarının metinlerin alt yapılarına etki eden milli ve evrensel değerleri bilme, tespit edebilme becerilerini ölçmeye ilişkin maddelerden oluştuğu için faktör “*Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma*”,
- Üçüncü faktörde yer alan ifadeler, öğretmen adaylarının metinde yer alan karakterleri tanımaları, anlamaları, onların metin içi görevlerini anlamlandırmaları üzerine odaklandığı için faktör “*Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma*”,
- Dördüncü faktörde yer alan ifadeler öğretmen adaylarının yazarın duygu ve düşünce evreni, dili kullanma biçimi, metnin yazıldığı dönem özellikleri, dönemsal devinimler, yazarın hitap ettiği hedef kitle, vermek istediği mesaj vb. unsurları tespit etme becerilerini ölçmeye ilişkin maddeler olduğu için faktör “*Metnin Oluşturuluş Amaçlarını Tespit Etme*”,
- Beşinci faktörde yer alan ifadeler öğretmen adaylarının metinlerde yer alan olayların neden ve sonuçları hakkında düşünme, yorumlama ve duygudaşlık becerileri üzerine yoğunlaştığı için faktör “*Metni Yorumlama*”,
- Altıncı faktörde yer alan ifadeler öğretmen adaylarının konuyla ilgili hayal kurma ve tahminde bulunma becerileri üzerine odaklandığı için faktör “*Metinle İlgili Tahmin Yürütme*” olarak adlandırılmıştır.

Ölçekte yer alan maddelerin faktör yük değerleri incelendiğinde iki maddenin (m50, m1) iki faktör altında da yüksek değer verdiği belirlenmiştir. AFA' da yüksek iki yük değeri arasındaki farkın en az .10 olması beklenmektedir (Büyüköztürk, 2016; Sönmez ve Alacapınar, 2014). Bu bağlamda ilgili ölçekte iki yük değeri arasındaki fark .15 ve altında olan maddeler binişik madde olarak değerlendirilmiş ve bu maddeler ölçekten çıkartılmıştır. Ayrıca birinci faktörde yer alan iki madde (m31, m42), üçüncü faktörde yer alan bir madde (m16) ve dördüncü faktörde yer alan bir madde (m8) yüksek faktör yükü göstermesine rağmen buldukları faktörlerdeki diğer maddelerle uyumlu olmadığı için ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekten madde çıkarma işlemi tek tek yapılmış ve çıkarılan her maddenin ardından analiz tekrarlanmıştır. Maddeler çıkarıldıktan sonra olumlu ifade barındıran 33 madde ve 6 faktörden oluşan YOBÖ'ye madde numaraları düzenlenerek son hâli verilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 3'te sunulmaktadır:

Tablo 3. YOBÖ'ye Yönelik Faktör Analizi ve Varyans Sonuçları

Maddeler	Faktörler					
	1. Faktör Metni Yeniden Yapılandırma	2. Faktör Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma	3. Faktör Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma	4. Faktör Metnin Oluşturuluş Amaçlarını Tespit Etme	5. Faktör Metni Yorumlama	6. Faktör Metinle İlgili Tahmin Yürütme
m13	.86	.07	-.01	.14	-.00	.06
m12	.85	.12	-.03	.11	-.05	.07
m21	.84	.07	.01	.08	.13	.06
m20	.83	.08	.02	.15	.12	.12
m11	.82	.06	.12	.02	.09	.03
m19	.80	.09	-.04	.04	.17	.17
m27	.76	.28	-.00	.11	.15	.01
m10	.75	.15	.00	.20	-.00	.14
m33	.75	.21	-.08	.09	.17	.01
m32	.73	.26	-.04	.06	.16	-.01
m9	.68	-.06	.10	.21	-.11	.07
m22	.62	.32	.07	.08	-.04	.11
m8	.62	.03	.18	.24	-.17	.19
m15	.58	.12	.16	.02	.32	.21
m14	.57	-.02	.27	-.01	.06	.15
m30	.23	.81	.25	.09	.09	.14
m31	.23	.81	.22	.15	.05	.14

m29	.23	.72	.17	.26	.01	.18
m28	.20	.65	.39	.15	.13	.17
m24	-.08	.15	.78	.28	.06	.15
m25	.06	.24	.77	.15	.14	.09
m26	-.00	.12	.71	.073	.33	-.03
m23	.11	.22	.70	-.06	.06	.16
m1	.20	.12	.02	.75	.09	.11
m2	.40	.14	-.02	.70	.02	.05
m4	.10	.18	.31	.67	.17	.20
m3	.11	.18	.33	.61	.24	.16
m5	.09	.07	.11	.13	.79	.14
m6	.06	.15	.18	.02	.79	.02
m7	.16	-.06	.18	.20	.68	.13
m17	.24	.14	.08	.21	.11	.80
m18	.25	.18	.17	.03	.03	.79
m16	.08	.19	.13	.21	.21	.65
Açıklanan Varyans	%36,28	%13,29	%5,51	%4,77	%3,92	%3,73
Açıklanan Toplam Varyans				%67,52		

Tablo 3 incelendiğinde, YOBÖ'nün *Metni Yeniden Yapılandırma* faktöründe on beş maddenin yer aldığı ve maddelerin faktör yük değerlerinin .86 ile .57 arasında değiştiği görülmektedir. Bu faktörün tek başına açıkladığı varyans %36,28'dir. *Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma* faktöründe dört madde yer almakta ve maddelerin faktör yük değerleri .81 ile .65 arasında değişmektedir. Bu faktörün tek başına açıkladığı varyans %13,29'dur. *Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma* faktöründe dört maddenin yer aldığı ve maddelerin faktör yük değerlerinin .78 ile .70 arasında değiştiği gözlenmiştir. Bu faktörün tek başına açıkladığı varyans %5,51'dir. *Metnin Oluşturulmuş Amaçlarını Tespit Etme* faktöründe dört maddenin yer aldığı ve maddelerin faktör yük değerlerinin .75 ile .61 arasında değiştiği görülmektedir. Bu faktörün tek başına açıkladığı varyans %4,77'dir. *Metni Yorumlama* faktöründe üç maddenin yer aldığı ve maddelerin faktör yük değerlerinin .79 ile .68 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Bu faktörün tek başına açıkladığı varyans %3,92'dir. *Metinle İlgili Tahmin Yürütme* faktörü ise üç maddeden oluşmakta ve maddelerin faktör yük değerleri .80 ile .65 arasında değişmektedir. Bu faktörün tek başına açıkladığı varyans %3,73'tür. Ölçekte altı faktörün birlikte açıkladığı toplam varyans oranı ise %67,52'dir. Açıklanan varyans oranlarının tek faktörlü ölçeklerde %30, çok faktörlü ölçeklerde ise %40 ile %60 arasında olması yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2016; Scherer, Wiebe, Luther & Adams, 1988 akt: Tavşancıl, 2014). Bu görüşler doğrultusunda ölçeğin açıkladığı varyans oranının yeterli olduğu söylenebilmektedir.

3.2. Doğrulayıcı faktör analizine (DFA) ilişkin bulgular

YOBÖ'nün AFA ile belirlenen altı faktörlü yapısının geçerliğini belirlemek amacıyla, ölçeğin 33 maddelik yapısı üzerinden DFA yapılmıştır. DFA ile elde edilen bulgular değerlendirildiğinde χ^2/sd oranı 3.21 ($\chi^2/sd= 1533.23/477$) olarak bulunmuştur. Serbestlik değerinin χ^2 'ye oranı yeterlik için bir ölçüt olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda <3 ve daha düşük oranlar iyi uyum, <5 'e kadar olan oranlar da yeterli uyum olarak değerlendirilmektedir (Marsh ve Hocevar, 1998 akt. Sümer, 2000). Çalışmanın RMSEA değerinin .07 olduğu tespit edilmiştir. RMSEA değerinin $\leq .08$ olması iyi uyumu göstermektedir (Kline, 2005). RMR=.08, SRMR=.06 olarak bulunmuştur. Bu değerlerin $\leq .08$ olması iyi uyumu belirtmektedir (Brown, 2006). CFI=.96, IFI=.96 ve NNFI=.96 olarak bulunmuştur. Bu değerlerin ≥ 0.95 olması mükemmel uyum olarak değerlendirilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Uyum değerlerinin yanı sıra, modelde yer alan bütün maddelere ait faktör yük değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Maddelere ilişkin elde edilen standartlaştırılmış faktör yük değerleri (λ), R^2 ve t değerleri Tablo 4'te sunulmuştur:

Tablo 4. Maddelerin Standartlaştırılmış Faktör Yükleri (λ), R^2 ve t Değerler

Faktörler	Madde No	Standartlaştırılmış Faktör Yükleri (λ)	R^2	t değeri	p
1. Faktör Metni Yeniden Yapılandırma	m20	1.09	.66	13.07	.00
	m21	1.08	.65	13.11	
	m27	1.08	.65	13.24	
	m19	1.06	.66	13.17	
	m13	1.04	.63	13.37	
	m33	1.01	.58	13.65	
	m10	1.00	.57	13.72	
	m12	1.00	.59	13.56	
	m32	1.00	.59	13.59	
	m11	.92	.52	13.94	
	m22	.84	.42	14.25	
	m9	.80	.39	14.34	
	m8	.78	.35	14.42	
	m14	.65	.23	14.65	
	m15	.59	.32	14.49	
2. Faktör Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma	m29	.91	.63	10.91	.00
	m28	.86	.67	10.06	

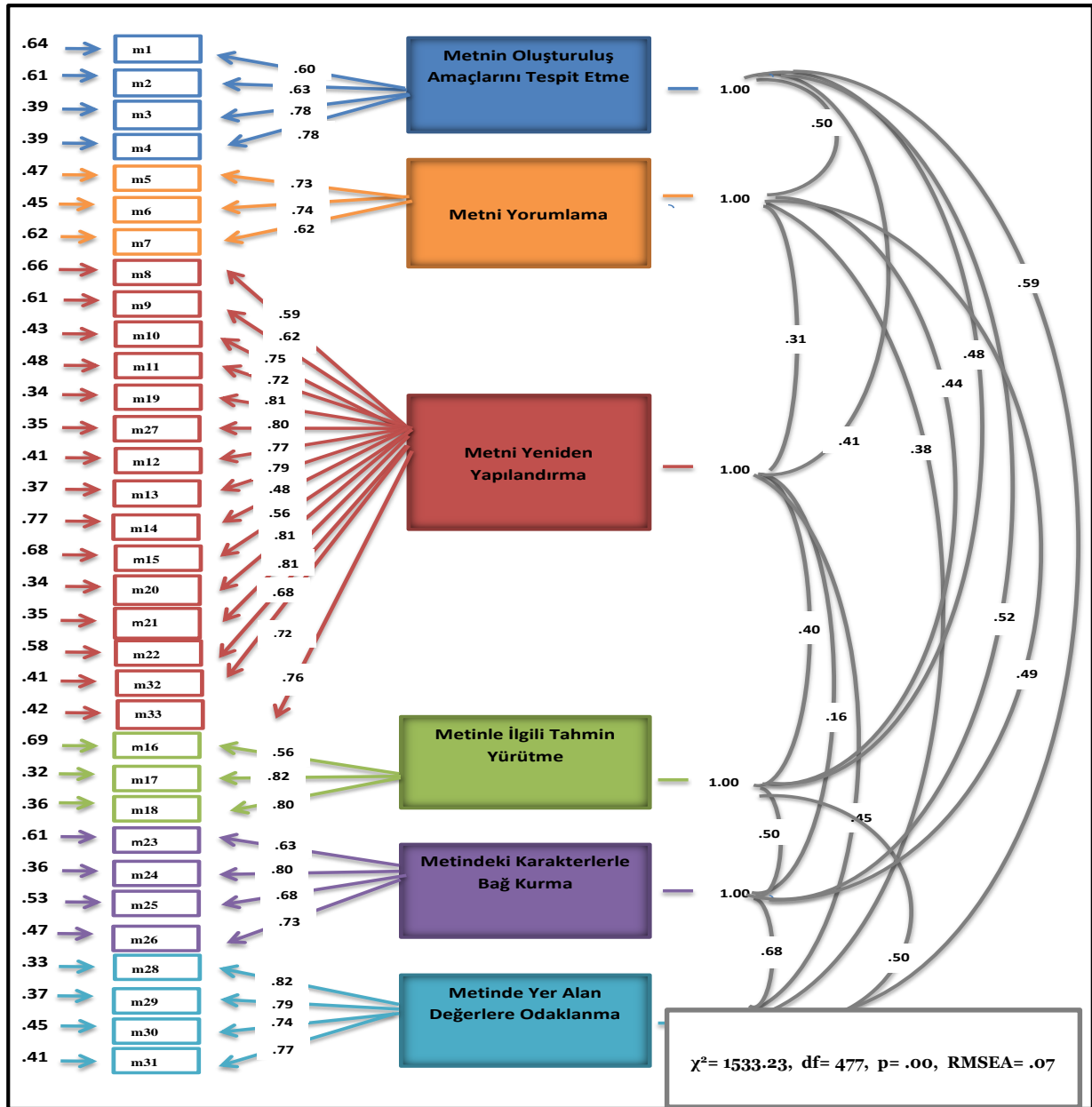
	m31	.82	.59	11.46	
	m30	.78	.55	11.85	
3. Faktör					
Metindeki Karakterlerle	m24	.70	.64	9.88	.00
Bağ Kurma	m23	.68	.39	13.12	
	m26	.66	.53	11.73	
	m25	.61	.47	12.45	
4. Faktör					
Metnin Oluşturuluş	m3	.65	.61	10.12	.00
Amaçlarını Tespit Etme	m2	.61	.39	12.98	
	m4	.59	.61	10.09	
	m1	.49	.36	13.22	
5. Faktör					
Metni Yorumlama	m5	.63	.53	9.61	.00
	m6	.62	.55	9.19	
	m7	.58	.38	12.14	
6. Faktör					
Metinle İlgili Tahmin	m18	.80	.64	8.72	.00
Yürütme	m17	.77	.68	7.74	
	m16	.44	.31	13.51	

Tablo 4'te sunulan standartlaştırılmış faktör yük değerleri (λ_i), gizil değişkenlerden gözlenen değişkenlere giden yol katsayılarını; R^2 ise standartlaştırılmış faktör yük değerinin karesi olarak değişkenin bulunduğu faktördeki varyansları ifade etmektedir. Buna göre, *Metni Yeniden Yapılandırma* faktörüne ilişkin değişkenliğin en çok m20; *Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma* faktörüne ilişkin değişkenliğin en çok m29; *Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma* faktörüne ilişkin değişkenliğin en çok m24; *Metnin Oluşturuluş Amaçlarını Tespit Etme* faktörüne ilişkin değişkenliğin en çok m3; *Metni Yorumlama* faktörüne ilişkin değişkenliğin en çok m5 ve *Metinle İlgili Tahmin Yürütme* faktörüne ilişkin değişkenliğin en çok m18 gözlenen değişkenleri tarafından açıklandığı söylenebilir. DFA'da önemli bir gösterge olan t değeri ise gizil değişkenden gözlenen değişkene giden yol katsayısının anlamlılığını göstermektedir. Tablo 4'te maddelerin tümü için t değerlerinin .00 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Ölçeğin faktörleri arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için korelasyon katsayıları (r) hesaplanmıştır. YOBÖ'yü oluşturan faktörler arasındaki ilişki Tablo 5'te, ilişki modeli ise Şekil 2'de sunulmaktadır:

Tablo 5. Bağımsız Değişkenlerin Korelasyon Matrisi

	1. Faktör	2. Faktör	3. Faktör	4. Faktör	5. Faktör	6. Faktör
	Metni Yeniden Yap.	Metinde Yer Alan Değ. Odak.	Metindeki Karak.Bağ Kurma	Metnin Oluş.Amaç Tespit Et.	Metni Yorum.	Metinle İlgili Tahmin Yürütme
1. Faktör						
Metni Yeniden Yapılandırma	1.00					
2. Faktör						
Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma	.45	1.00				
3. Faktör						
Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma	.16	.68	1.00			
4. Faktör						
Metnin Oluşturuluş Amaçlarını Tespit Etme	.41	.59	.52	1.00		
5. Faktör						
Metni Yorumlama	.31	.38	.49	.50	1.00	
6. Faktör						
Metinle İlgili Tahmin Yürütme	.40	.55	.50	.48	.44	1.00

Şekil 2. YOBÖ'yu oluşturan faktörler arasındaki ilişki modeli

Tablo 5 ve Şekil 2 birlikte incelendiğinde Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma ve Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma ($r=.68$), Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma ve Metnin Oluşturulmuş Amaçlarını Tespit Etme ($r=.59$), Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma ve Metinle İlgili Tahmin Yürütme ($r=.55$), Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma ve Metnin Oluşturulmuş Amaçlarını Tespit Etme ($r=.52$), Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma ve Metinle İlgili Tahmin Yürütme ($r=.50$), Metnin Oluşturulmuş Amaçlarını Tespit Etme ve Metni Yorumlama ($r=.50$), Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma ve Metni Yorumlama ($r=.49$), Metnin Oluşturulmuş Amaçlarını Tespit Etme ve Metinle İlgili Tahmin Yürütme ($r=.48$), Metni Yeniden Yapılandırma ve Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma ($r=.45$), Metni Yorumlama ve Metinle İlgili Tahmin Yürütme ($r=.44$), Metni Yeniden Yapılandırma ve Metnin Oluşturulmuş Amaçlarını Tespit Etme ($r=.41$), Metni Yeniden Yapılandırma ve Metinle İlgili Tahmin Yürütme ($r=.40$) faktörleri arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu; Metinde Yer Alan Değerlere

Odaklanma ve Metni Yorumlama ($r=.38$), Metni Yeniden Yapılandırma ve Metni Yorumlama ($r=.31$), Metni Yeniden Yapılandırma ve Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma ($r=.16$) arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir ($r<.01$). Düşük düzeyde pozitif ilişkili iki faktörden biri olan Metni Yeniden Yapılandırmayı oluşturan maddeler bilişsel becerileri karşılarken Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma faktörünü oluşturan maddeler daha çok duyuşsal becerilere karşılık gelmektedir. Bu sebeple bu iki faktör arasında pozitif yönde düşük bir ilişki olduğu düşünülmektedir.

3.3. Ölçeğin güvenilirliğine yönelik bulgular

YOBÖ'nün güvenilirliğini belirlemeye ilişkin yapılan incelemede, ölçeğin tümüne ait güvenilirlik katsayısı .93 olarak tespit edilmiştir. Bu değer 1'e yakın olması, ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Ölçeğin faktörlerine göre güvenilirliği ise Tablo 6'da sunulmuştur:

Tablo 6. YOBÖ'yü Oluşturan Faktörlerin Güvenirlik Katsayıları ve Madde-Toplam Korelasyonu

Faktörler	Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı	Madde-Toplam Korelasyonu
1. Metni Yeniden Yapılandırma	$\alpha=.94$.48-.80
2. Metinde Yer Alan Değ. Odaklanma	$\alpha=.87$.68-.79
3. Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma	$\alpha=.77$.50-.66
4. Metnin Oluş. Amaç. Tespit Etme	$\alpha=.78$.58-.62
5. Metni Yorumlama	$\alpha=.73$.51-.58
6. Metinle İlgili Tahmin Yürütme	$\alpha=.74$.45-.65
Ölçeğin tümüne ait güvenilirlik katsayısı	$\alpha=.93$	

Tablo 6 incelendiğinde, YOBÖ'nün iç tutarlılık katsayılarının Metni Yeniden Yapılandırma faktörü için .94, Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma faktörü için .87, Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma faktörü için .77; Metnin Oluşturulmuş Amaçlarını Tespit Etme faktörü için .78, Metni Yorumlama faktörü için .73, Metinle İlgili Tahmin Yürütme faktörü için ise .74 olduğu tespit edilmiştir. Bu değerlerin .70 ve üzerinde olması, ölçeği oluşturan maddelerin birbirleriyle tutarlı olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2016). Ayrıca ölçeği oluşturan faktörlerde yer alan maddelerin madde-toplam korelasyonlarının Metni Yeniden Yapılandırma faktöründe .48 ile .80 arasında, Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma faktöründe .68 ile .79 arasında, Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma faktöründe .50 ile .66 arasında, Metnin Oluşturulmuş Amaçlarını Tespit Etme faktöründe .58 ile .62 arasında, Metni Yorumlama faktöründe .51 ile .58 arasında, Metinle İlgili Tahmin Yürütme faktöründe ise .45 ile .65 arasında olduğu görülmektedir. Madde-toplam korelasyonunun pozitif ve yüksek olması, maddelerin benzer davranışları örneklediğini ve ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Madde-toplam korelasyonu .30 ve üzerinde olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği söylenebilir (Büyüköztürk, 2016).

4. Sonuç ve öneriler

Eğitim fakültelerinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının yaratıcı okuma becerilerini belirlemeye yönelik yapılan bu araştırmada, ölçek geliştirme sürecinde gerçekleştirilen geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına yer verilmiştir.

Ölçeğin son hâli 33 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu 6 alt boyut Metni Yeniden Yapılandırma, Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma, Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma, Metnin Oluşturuluş Amaçlarını Tespit Etme, Metni Yorumlama ve Metinle İlgili Tahmin Yürütme olarak adlandırılmıştır. Bunlardan Metni Yeniden Yapılandırma faktöründe 15 maddenin yer aldığı ve maddelerin faktör yük değerlerinin .86 ile .57 arasında değiştiği, Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma faktöründe 4 maddenin yer aldığı ve maddelerin faktör yük değerlerinin .81 ile .65 arasında değiştiği, Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma faktöründe 4 maddenin yer aldığı ve maddelerin faktör yük değerlerinin .78 ile .70 arasında değiştiği, Metnin Oluşturuluş Amaçlarını Tespit Etme faktöründe 4 maddenin yer aldığı ve maddelerin faktör yük değerlerinin .75 ile .61 arasında değiştiği, Metni Yorumlama faktöründe 3 maddenin yer aldığı ve maddelerin faktör yük değerlerinin .79 ile .68 arasında değiştiği, Metinle İlgili Tahmin Yürütme faktöründe 3 maddenin yer aldığı ve maddelerin faktör yük değerlerinin .80 ile .65 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Ölçekte altı faktörün birlikte açıkladığı toplam varyans oranı ise %67,52'dir. Ölçekten öğretmen adaylarının alabileceği en düşük puan 33, en yüksek puan ise 165'tir.

YOBÖ'nün AFA ile belirlenen altı faktörlü yapısının geçerliğini teyit etmek amacıyla 446 öğretmen adayıyla ikinci uygulama yapılmış; ölçeğin 33 maddelik yapısı üzerinden DFA gerçekleştirilmiştir. DFA ile elde edilen bulgular değerlendirildiğinde χ^2/sd oranı 3.21 ($\chi^2/sd= 1533.23/477$), RMSEA değeri .07, RMR=.08, SRMR=.06, CFI=.96, IFI=.96 ve NNFI=.96 olarak bulunmuştur. Tüm bunlar uyum değerlerinin yanı sıra bütün maddelere ait faktör yük değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir.

YOBÖ'nün güvenilirliğini belirlemeye ilişkin yapılan incelemede, ölçeğin tümüne ait güvenilirlik katsayısı .93 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca ölçeği oluşturan faktörlerin iç tutarlılık katsayılarının *Metni Yeniden Yapılandırma* faktörü için .94, *Metinde Yer Alan Değerlere Odaklanma* faktörü için .87, *Metindeki Karakterlerle Bağ Kurma* faktörü için .77; *Metnin Oluşturuluş Amaçlarını Tespit Etme* faktörü için .78, *Metni Yorumlama* faktörü için .73, *Metinle İlgili Tahmin Yürütme* faktörü için ise .74 olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda YOBÖ'nün öğretmen adaylarının yaratıcı okuma becerilerini ölçebilecek nitelikte geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonuçlarına yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

- YOBÖ'nün farklı yaş gruplarında, farklı okul türlerinde ve coğrafi bölgelerde uygulanması hâlinde uygulanacak gruba göre geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması tavsiye edilmektedir.
- İlgili alanyazın tarandığında ilkökul öğrencilerinin seviyelerine uygun sınırlı sayıda ölçme aracının olduğu gözlemlenmiş; okul öncesi, ortaokul ve lise düzeyinde öğrenim görmekte olan öğrenciler ile yükseköğrenim sonrası bireylere yönelik konuyla ilgili herhangi bir ölçme aracı tespit edilmemiştir. Bu yaş gruplarına yönelik yaratıcı okuma becerisi ölçekleri geliştirilebilir.

- Yaratıcı okuma çalışmalarının yaygınlaşması ve etkililiğinin ölçülebilmesi amacıyla alandaki bu eksiklikleri gidermeye yönelik farkı yaş gruplarına hitap eden yaratıcı okuma tutumu, yaratıcı okuma algısı ve yaratıcı okuma başarısı ölçekleri geliştirilebilir.
- Tazelenme Üniversitesi öğrencilerine (60 yaş üzeri) yönelik yaratıcı okuma etkinlikleri düzenlenip onların yaratıcı okuma becerileri ölçülebilir.

Kaynakça

- Adams, P. J. (1968). *Creative reading*. International Reading Association, Boston
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED020090.pdf>
- Ak, S. (2007). Gökte biri var: Yaratıcı okuma çalışması. S. Sever (Ed.), *Ankara Üniversitesi II. ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu (gelişmeler, sorunlar ve çözüm önerileri)* (s. 803-807) içinde. Ankara Üniversitesi Basımevi. <http://cgsempoz.education.ankara.edu.tr/SBK.pdf>
- Aktaş, E. (2021). 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki okuma kazanımlarının yaratıcı okumaya uygunluğu. *Journal of History School*, 52, 1758-1784. <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.50041>
- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Kök.
- Aras, G. (2017). Edebiyat ve kültür: Bireysel ve toplumsal gelişmede okuma ve kütüphane alışkanlığı üzerine. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 945-968.
- Aytan, N. (2014a). *Türkçe derslerinde yaratıcı okuma uygulamaları* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Aytan, N. (2014b). Yaratıcı okuma becerisini geliştirme yolları ve yöntemleri. *Route Educational and Social Science Journal*. 1(3), 1-15.
- Aytan, N. (2014c). Okuma çeşidi olarak yaratıcı okumaya genel bir bakış. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 651-667.
- Aytan, N. (2015). Eğitimde yaratıcı okuma. *Millî Eğitim*, 45(209), 295-313.
- Baker, L., & Brown, A. L. (1984). Cognitive monitoring in reading In J. Flood (Ed.), *Handbook of research in reading* (p.353-395). Longman.
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. Guildford.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (22. Baskı). Pegem Akademi.
- Coşkun, M. V., & Çetin, D. (2016). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde özü bulma ve ilişkilendirme. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 153-171.
- Çetin, Y., & Karaata, C. (2010). Türk öğrencilerin kitap okumama sorununa çözüm önerileri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 202-215.
- Çetinkaya, F. Ç., Öksüz, H. İ., & Öztürk, M. (2018). Etkileşimli okuma ve kelime hazinesi. *Journal Of International Social Research*, 11(60), 705-715. 10.17719/jisr.2018.2825
- Çifci, M. (2006). Eleştirel okuma. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 54(1), 55-80.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik*. Pegem Akademi.
- Çotuksöken, Y. (2007). Okuma etkinliği ve yazınsal metinler bağlamında yaratıcı-yaratıcı okuma yöntemi. S. Sever (Ed.), *Ankara Üniversitesi II. ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu (gelişmeler, sorunlar ve çözüm önerileri)* (s. 751-762) içinde. Ankara Üniversitesi Basımevi. <http://cgsempoz.education.ankara.edu.tr/SBK.pdf>
- Türkiye Bilimler Akademisi (t.y.). Okuma becerisi. *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü* içinde. Erişim tarihi: 21 Aralık 2022, <http://terim.tuba.gov.tr/>
- Ergül, C., Sarıca, A.D., & Akoğlu, G. (2016). Etkileşimli kitap okuma: Dil ve erken okuryazarlık içeriklerinde etkili bir yöntem. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(2), 193-204. 10.21565/ozelegitimdergisi.246307

- Gemicioğlu, S., & Akkoç, U. (2019). Türkiye'de boş zaman talebi ve belirleyicileri. *Journal of Economy Culture and Society*, 59(1), 45-62. 10.26650/JECS2018-0004
- Hızır, B. (2014). İlköğretimde yaratıcı okumanın yaratıcı düşünme becerisine etkisi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Holden, J. (2004). *Creative reading (young people, reading and public libraries)*. Demos. <https://www.demos.co.uk/files/creativereading.pdf>
- İpek Eğilmez, N., & Özşavli, G. (2018). Kitap Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Electronic Turkish Studies*, 13(11), 727-744.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (5. Baskı). Asil Yayıncılık.
- Kalyoncu, N., & Dağlı, S. B. (2007). Çocuklar için yaratıcı yazar atölyesi çalışmaları: İlk konumuz günlükler. S. Sever (Ed.), *Ankara Üniversitesi II. ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu (gelişmeler, sorunlar ve çözüm önerileri)* (s. 671-676) içinde. Ankara Üniversitesi Basımevi. <http://cgsempoz.education.ankara.edu.tr/SBK.pdf>
- Karaman, H., Atar, B., & Çobanoğlu Aktan, D. (2017). Açıklayıcı faktör analizinde kullanılan faktör çıkartma yöntemlerinin karşılaştırılması. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 37(3), 1173-1193.
- Kasap, D. (2019). *Yaratıcı okuma-yaratıcı yazma çalışmalarının yaratıcı okuma, okuduğunu anlama, yazma ve yaratıcı yazma erişimine etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Kasap, D., & Susar-Kırmızı, F. (2017). Yaratıcı okuma sürecini değerlendirme ölçeği: Geçerlik güvenirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 166-175.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., & Sever, S. (1998). *Türkçe öğretimi (Türkçe ve sınıf öğretmenleri için)*. Engin.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd Ed.). Guildford.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar).<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf>
- Moorman, K., & Ram, A. (1996, Temmuz). Yaratıcı anlamada ontolojinin rolü. *Bilişsel Bilim Derneği'nin Onsekizinci Yıllık Konferansı Bildirileri* (s. 98-103) içinde. Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315789422-43/role-ontology-creative-understanding-kenneth-moorman-ashwin-ram>
- Moorman, K., & Ram, A. (1994). *Yaratıcı okumanın işlevsel bir teorisi*. Teknik Rapor Serisi. Kolej ve Bilgi İşlem Georgia Institute of Technology. <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA496794>
- Mesleki Yeterlilikler Kurumu (2018). *Türkiye yeterlilikler çerçevesi*. <https://www.myk.gov.tr/index.php/turkiye-yeterlilikler-cercevesi>
- Nardelli, R. R. (2013). *Creative reading includes emotional factors*. State College.
- Odabaş, H., Odabaş, Z. Y., & Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465.
- Ortaş, İ. (2014). Türkiye ve dünyada kitap okuma değerlerinin karşılaştırması ve sosyal yaşamımıza etkileri. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(3), 323-337.
- Özdemir, E. (2018). *Eleştirel okuma*. Bilgi.
- Postman, L., Bruner, J. S., & McGinnies, E. (1948). Personal values as selective factors in perception. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 43(2), 142-154.
- Sağlamtuñç, T. (1990). Türkiye'de üniversite kütüphanecilik bölümlerinin 4. sınıf öğrencilerinin özgür (boş) zaman ders dışı okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 4(1), 3-21.

- Sever, S. (1995). *Türkçe öğretiminde tam öğrenme*. Ya-Pa.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2014). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (3.Baskı). Anı.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). Principal components and factor analysis. *Using Multivariate Statistics*, 4(1), 582-633.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi* (5. Baskı). Nobel.
- Temizkan, M. (2009). *Metin türlerine göre okuma eğitimi*. Nobel.
- Tezbaşaran, A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu* (2. Baskı). Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Türkel, A., & Ünlücömert, N. (2013). Öğretici metinlere yönelik yaratıcı okuma uygulaması örneği ve sürece ilişkin öğrenci görüşleri. *Turkish Studies*, 8(12), 1345-1358.
- Uzun, G. L. (2009). Yaratıcı bir süreç olarak okuma. *Dil Dergisi*, 143(1), 7-19.
- Yıldız Bıçakçı, M., Er, S., & Aral, N. (2018). Etkileşimli öykü kitabı okuma sürecinin çocukların dil gelişimi üzerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(1), 201-208.
- Yurdakal, İ.H. (2018). *Yaratıcı okuma çalışmalarının ilkökul 4. sınıfta okuma ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Yurdakal, İ. H. & Susar-Kırmızı, F. (2017). Yaratıcı okumaya yönelik algı ölçeği: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(3), 1726-1742.